

فصل اول: پیشینه دین و پیامبری ص ۲۳

تعریف دین و پیشینه ی آن در تاریخ ص ۲۵

تعریف دین: در لغت به معنای خضوع، پیروی، اطاعت، تسلیم، جزا و در اصطلاح، مجموعه ی جهان بینی (اعتقاد به خداوند یکتا)، اخلاقیات و احکام و عبادات است که خداوند از طریق پیامبران برای هدایت و سعادت انسانها نازل فرموده است.

دین در حقیقت، یک دین است و یک حقیقت واحد که آنهم اسلام است به معنای عام که در شریعت های مختلف نظیر شریعت ابراهیم، موسی، عیسی، محمد (ص) جلوه گر شده است.

پیشینه دین در تاریخ زندگی بشر:

اعتقاد به خالق به صورتهای مختلف از ضروریات اندیشه ای در طول تاریخ زندگی بشر بر کره خاکی بوده است. بنابراین پرستش موجودات مختلف که نماد اعتقاد است، در جوامع مختلف به نسبت درک انسان از طبیعت و جهان، به صورت مکتبهای مختلف، جزء لاینفک زندگی انسان بوده است. معروفترین و شناخته شده ترین شریعتهای الهی عبارتند از: شریعت ابراهیمی، یهودیت، زرتشت، مسیحیت و اسلام.

یهودیت، زرتشت و مسیحیت: پیدایش و سرنوشت آنها ص ۳۱

سرنوشت ادیان: یهود، زرتشت، مسیحیت:

شریعت یهود: در سال ۱۸۳۴ قبل از هجرت (۱۲۱۳ پیش از میلاد) حضرت موسی از قوم بنی اسرائیل برای نجات آنها مبعوث شد و توانست بنی اسرائیل را از دست فرعون مصر نجات دهد و در سرزمین فلسطین ساکن گرداند. در دوران حکومت سلیمان، بیشترین وسعت سرزمینی را داشتند (از نیل تا فرات). پس از آن توسط بابلیان شکست خوردند و در شهر اورشلیم زندانی شدند. سپس کورش هخامنشی آنها را نجات داد و آنها به سرزمین های ایران و حجاز مهاجرت کردند. اکثر یهودیان مهاجر به عربستان بعد از بعثت پیامبر اسلام (ص)، اسلام را پذیرفتند و غالب یهودیان مهاجر به ایران نیز در حمله اعراب مسلمان شدند.

شریعت زرتشت: اشو زرتشت، در سال ۱۲۸۰ پیش از هجرت (۶۶۰ قبل از میلاد) در میان اقوام آریائی مبعوث شد و با آموزه هایی بر محور پندار نیک، گفتار نیک و کردار نیک، آریائی ها را به راستی و درستی دعوت کرد. آریائی ها به سه نقطه از جهان آنروز (هندوستان، اروپا و فلات ایران) مهاجرت کردند. نهایتاً با حمله اعراب،

اکثر زرتشتیان مسلمان شدند و پس از آن، جمعیت اندکی در مناطقی از ایران، پاکستان، هندوستان و اندونزی پراکنده شدند.

شریعت مسیحیت: حضرت عیسی در میان یهودیان برای اصلاح شریعت یهود مبعوث شد اما مورد دشمنی روسای یهودی قرار گرفت و با تحریک فرمانروای فلسطین که از سوی دولت روم حاکم منطقه بود مصلوب گردید. بسیاری از مردم سرزمینهای اروپا (روم) به شریعت مسیحیت گرویدند تا اینکه در زمان کنستانتین امپراتور روم این شریعت رسمیت یافت.

کتاب مقدس منسوب به پیامبران: صحف (حضرت ابراهیم)، زبور (حضرت داوود)، مجموعه ی گاتها یا اوستا (حضرت زرتشت)، عهدعتیق یا تورات (حضرت موسی)، عهدجدید یا انجیل (حضرت عیسی)، قرآن (پیامبر اسلام).

نحوه ی جمع آوری و کتابت و محتوای کتب مقدس:

صحف ابراهیم (ع): هیچ اثری از این کتاب باقی نمانده است.

زبور داوود (ع): اشعاری است که داوود با صدای خوش می خوانده و از آن نیز اثری وجود ندارد.

تورات موسی (ع): حدوداً ۳۰۰ سال بعد از مرگ حضرت موسی توسط یهودیان آغاز به نوشتن آن شد و

بیش از ۱۰۰۰ سال یعنی تا زمان تولد حضرت عیسی (ع) طول کشید.

اوستا زرتشت (ع): با حمله اسکندر مقدونی و اعراب و مغولها بارها از بین رفته است و با تکیه بر حافظه ی

زرتشتیان بارها جمع آوری و نوشته شده است.

انجیل عیسی (ع): ۳۰۰ سال بعد از عیسی، کنستانتین کبیر امپراتور روم که مسیحی شد و دین مسیحیت به عنوان

مذهب رسمی کشور اعلام شد، فرمان داد تا مبلغین مسیحی جمع شوند و آموزه های عیسی

را مکتوب کنند. توصیه ها و آموزه های عیسی که توسط حواریون منتشر شده بود جمع آوری

شدند و پس از جرح و تعدیل های فراوان نهایتاً بر چهار انجیل که از ۴ نفر از حواریون به

نامهای مرقس، یوحنا، متی و لوقا دریافت شده بود متوقف شدند.

تأثیرات ادیان بر جوامع و تمدنها:

— تأثیر زرتشت بر جامعه ی ایرانی و از طریق ایرانیان به جوامع دیگر مثل هندوستان، اروپا و اطراف

دریای مدیترانه و مصر سرایت کرد.

— تأثیر یهودیت بر بنی اسرائیل و نجات یافتن از فلاکت و بردگی و سپس تأثیر بر مسیحیت و با ظهور

اسلام بر بعضی از مسلمانان عرب حجازی که پیش تربت پرست بودند.

- تاثیر مسیحیت بر مردم مستضعف اروپائی و سپس با گسترش حاکمیت اروپائیان بر سرزمینهای دیگر مثل آمریکا و آفریقا و استرالیا .
- تاثیر اسلام بر جامعه ی عرب وجوامع ایرانی واروپائی وسایر ملل جهان.

فصل دوم: اهداف ، ابعاد وقلمرو دین: ص ۵۳

الف : ضرورت وحی و پیامبری ص ۵۵

عده ای معتقدند که انسان به نبوت نیازی ندارد زیرا عقل انسان می تواند امورات و مشکلات زندگی اش را حل کند.

عده ای دیگر به صورت افراطی اعتقاد دارند که دین در تمام ابعاد زندگی انسان حضور و دخالت دارد و در همه امورات به نبوت محتاج هستیم.

نظر معتدل آن است که : ابزار ارتباطی و هدایت انسان دو چیز است : تجربه (حواس پنجگانه) و عقل . اما تجربه وعقل برای هدایت انسان کفایت نمی کنند و دین علاوه بر تایید تجربه وعقل، دریچه ی دیگری بر روی معرفت انسان به نام وحی می گشاید بنابراین دین وسیله ای است تا انسان را به مقصود برساند.

اهداف بعثت انبیاء: ص ۵۸

- ۱- یادآوری فطرت انسانی
- ۲- آزاد کردن انسان از قیدوبندهای نادرست.
- ۳- دعوت به توحید(هستی واحد است، خالق این هستی نیز واحد است و پرستش فقط شایسته ی این معبود واحد است ولاغیر.
- ۴- برپائی قسط وعدالت در جامعه ی بشری(هرکس اول خودش برای اجرای عدالت حرکت کند و سپس از دیگران طلب کند).
- ۵- آشنا کردن مردم با حکمت تعالیم الهی وتزکیه وتطهیر آنان(تربیت و آموزش انسانها)
- ۶- بشارت وانذار(بشارت برای نتایج خوب ومثبت وانذار یعنی هشدار نسبت به کارهای بد ومنفی).
- ۷- علاج امراض روحی و روانی.
- ۸- به کمال رساندن فضایل اخلاقی.

وحی چیست؟ هر نوع ادراک والهام وتفهم سرّی وپنهانی و در اصطلاح پیام خداوند به پیامبران .

از آنجا که جز پیامبران ، دیگر انسانها تجربه ی دریافت وحی را نداشته اند،شناخت و تحلیل وتفسیر وحی در حد غیر ممکن است.

ب : معجزه انبیاء : ص ۶۷ معجزه یعنی کارخارق العاده (نه کار خارق الطبیعه) که دیگران از انجامش ناتوان باشند. رویدادهای معجزات در چارچوب قوانین طبیعی است (قوانینی که معمولا از دید انسانها پنهان اند).

ج : عصمت انبیاء : ص ۶۹

معنای عصمت : مصونیت از گناه که امری ارادی و اختیاری است.

قلمرو عصمت: نظرات مربوط به عصمت در:

— ابلاغ وحی

— گناه

— خطا و اشتباه.

— گناه، خطا و اشتباه.

— زمان مسئولیت رسالت پیامبر

— تمام عمر پیامبر.

د : نقش دین در زندگی دنیائی: ص ۷۵

دو نظریه در این مورد وجود دارد:

۱- جامعیت و کمال دین : زیرا دین ، نقش مهمی در زندگی فردی ، خانوادگی ، اجتماعی، ایفا می کند و بطور کلی بر حیات دنیائی و اخروی ما تاثیر گذار است.

۲- سکولاریسم : به مفهوم جدائی دین از دنیا، جدائی دین از سیاست. از نظر سکولاریسم:

— مسائلی که در قلمرو توان اندیشه و عقل بشری است از مسائلی که در قلمرو دین است جدا شوند .

— دین از زندگی اجتماعی و دنیوی انسان حذف شود و به زندگی معنوی و فردی پردازد.

— دین برای تحمل دردها، سختی‌ها، بی‌عدالتی‌ها، تنهایی‌ها، غم و اندوه و حل معمای مرگ، مفید است.

علل و عوامل ظهور سکولاریسم: ص ۸۰

— محتوای متون دینی موجود در اروپا (مسیحیت - انجیل)

— فقدان قوانین اجتماعی و حکومتی در مسیحیت

— فساد مالی و اخلاقی در دستگاه کلیسا

— جزمیت، مصونیت (نقدناپذیری) و خشونت کلیسا

— جنبش اصلاح دینی که توسط مارتین لوتر آلمانی نهادینه شد.

مبانی سکولاریسم: ص ۸۴

۱- علم گرائی (علوم تجربی)

۲- عقل گرائی (عقل گرائی محض).

لیبرالیسم: ص ۹۰

معنای لیبرالیسم: به معنای آزادی خواهی و آزادمنشی.

مبانی و ارزش های لیبرالیسم: ص ۹۱

۱- فردگرائی (انديوی جواليسم)

۲- آزادی (اباحه گری)

۳- عقل گرایی (عقل محض)

۴- برابری حقوق انسانها

۵- تساهل (مدارا کردن حتی با دشمنان و مخالفان)

هـ: گوهر مشترک دین و راز تعدد شریعت ها: ص ۹۹

اصول مشترک شریعتها: توحید ، معاد ، نبوت و کلیات اصول اخلاقی.

تعدد و کثرت گرائی دینی براساس زمان و شرایط زندگی جوامع و نیاز آنها است.

راز جاودانگی و حقانیت شریعت اسلام: ص ۱۰۰

۱- قوانین براساس ساختار وجودی و فطرت انسان .

۲- توجه به اقتضائات زمان و محیط زندگی جوامع.

۳- تکیه بر عقل به عنوان یکی از ارکان درک و قضاوت .

حصر گرائی و پلورالیسم:

حصر گرائی : اعتقاد داشتن به اینکه فقط یک راه برای سعادت بشر وجود دارد (یک دین یا یک مذهب)

کثرت گرائی : معتقد بودن به اینکه همه ی ادیان به نحوی راه سعادت را به انسان می نمایند اما با روشهای متفاوت.

و: رابطه ی علم و دین ص ۱۰۹

(۱)- متمایز و متغایرنند و هیچ ارتباطی با هم ندارند (نظر اگزیستانسیالیسم) در این نظریه معرفت علمی غیر شخصی و معرفت دینی، شخص و ذهنی است.

(۲)- متعارض و رقیب یکدیگرند. نظری که در اثر عملکرد و نظرات غلط کشیشان متعصب مسیحی در اروپا شکل گرفت و بیانگر تضاد علم و دین است.

(۳)- مکمل یکدیگرند هدف واحد، موضوع متفاوت

هدف متفاوت، موضوع واحد

پیامبران بطور جدی مدافع و مروج علم بوده‌اند و امت خود را از جهل برحذر داشته‌اند و در شرایطی که وجود طبقات اجتماعی، عامه مردم را از کسب علم و سواد باز می‌داشت، حامی قاطع آن بوده‌اند (چه علوم نظری و چه علوم تجربی).

فصل سوم: شناخت اسلام: ص ۱۳۱

تعریف اسلام: تسلیم شدن در برابر خداوند. اگرچه اسلام نامی است که بر تمام شریعت‌ها اطلاق می‌شود اما در اصطلاح به آخرین و کاملترین شریعت که بر حضرت محمد (ص) وارد شده است.

ارکان شناخت اسلام: ارکان شناخت اسلام عبارتند از: قرآن و سنت

الف: قرآن و سنت: ص ۱۳۶

۱- قرآن: ص ۱۳۶

قرآن معجزه جاوید پیامبر اسلام (ص)، هدیه و رحمت الهی، گنجینه ای پراز گوهر. ابعاد اعجاز قرآن:

- فصاحت و بلاغت - در زمانی که قرآن نازل می‌شد، عربها به گفتار فصیح و بلیغ افتخار می‌کردند و فخر می‌فروختند. حتی در مراسم حج هفت نوشته و گفته ی منتخب را توسط داوران از کعبه آویزان می‌کردند. مقایسه ی آن گفتارها و اشعار با آیات قرآن، حقیقت وزن فصاحت و بلاغت قرآن را روشن می‌سازد.

- از نظر معارف الهی - آثار تاریخی و نوشته های به جا مانده، حاکی از آن است که معارف و علوم مردم حجاز در سطحی بسیار پایین و ضعیف بود. مطالب قرآن اصلاً قابل مقایسه با گفته ها و اندیشه ها و تفکرات مردم حجاز نبود.

- از نظر هماهنگی و عدم اختلاف در سبک و محتوا.

- از نظر اسرار آفرینش (حضور قوانین خداوند در تمام جهان هستی، حرکت زمین، تلقیح نباتات به وسیله باد، جاذبه عمومی، حرکت کهکشانها، رویش گیاهان،).

- از نظر خبرهای غیبی (ناتوانی انسانها از معارضه باقرآن، پیروزی رومیان، پیروزی پیامبر بر مشرکان، مصونیت از تحریف).

- نظم ریاضی خاص

۲- سنت: ص ۱۴۷

سنت، یعنی روش و طریقه

حجیت سنت: حجیت سنت از قرآن است: اطیعوا الله و اطیعوا الرسول و اولی الامر منکم (از خداوند و پیامبرش و امامان، اطاعت کنید).

سنت : عبارت است از:

- گفتار - دستورات پیامبر که یا به صورت امری است یا نهی که در قالب احادیث صحیح به دست ما رسیده اند.

- فعل - اعمال پیامبر برای ما حجیت دارند مثل نحوه ی بجای آوردن نماز و اینکه نماز صبح ۲ رکعت است یا نماز ظهر ۴ رکعت و

- تقریر - در مقابل پیامبر یا امام معصوم فعلی انجام شده و ایشان سکوت کرده اند. به عبارتی آنرا تایید کرده اند.

ب : عقل و جایگاه آن در شناخت دین : ص ۱۵۱

جایگاه عقل :

تقسیمات عقل : عقل نظری و عقل عملی

حجیت عقل : بدیهی است که منشاء درک جهان در انسان ، عقل است. تجزیه و تحلیل موضوعات و رویدادهای اطراف انسان توسط عقل صورت می پذیرند.

رابطه ی عقل و دین : کلما حکم به العقلُ حکم به الشرعُ (هرآنچه را که عقل حکم دهد ، شرع نیز تایید می کند) و کلما حکم به الشرعُ حکم به العقلُ (هرآنچه را شرع حکم کند ، عقل تایید می کند).

ج : خاتمیت : ص ۱۵۶

خاتمیت در قرآن : ما کان محمد ابا احدٍ من رجالکم ولكن رسول الله وخاتم النبیین (احزاب ۴۰)
خاتمیت در روایات: پیامبر (ص) به حضرت علی (ع) فرمود: انت منی بمنزله هارون من موسی الا انه لا نبی بعدی (جایگاه تو نسبت به من همانند جایگاه هارون نسبت به موسی است با این تفاوت که بعد از من پیامبری نخواهد بود).

د : روش فهم دین: ص ۱۶۵

فهم پذیری دین

روشمندبودن فهم دین (برای فهم و درک دین ، مقدماتی مورد نیاز است که حداقل عبارتند از:

- آگاهی از قواعد زبان عربی

- آگاهی از معانی الفاظ قرآن

- تفسیر قرآن به قرآن

-مراجعه به احادیث صحیح

-توجه به شأن نزول آیات

-آگاهی از تاریخ محیط نزول قرآن

- شناخت آیات مکی ومدنی

-پرهیز از هر نوع پیش داوری

فصل چهارم: امامت و ولایت : ص ۱۷۳

الف : معنای امامت و ولایت : ص ۱۷۵

ویژگی های امام:

- منصوب بودن (نصب از سوی خدا یا نص صریح معصوم در نصب)

- اخلاق

- عصمت

- علم

- عدالت

تاریخ پیدایش اختلاف در مسأله ی امامت: رحلت پیامبر اسلام(ص) آغاز پیدایش اختلاف در موضوع امامت است. عده ای ولایت را از امامت جدا دانستند و واقعه ی غدیر خم را یک امر ولایتی تفسیر می کنند. شیعیان این رویداد را امامت و ولایت(باهم) می دانند.

دستاوردهای بحث در باب امامت: این مباحث می توانند به رشد درک از مفاهیم دینی بیانجامد اما متأسفانه در مقاطعی از تاریخ ، باعث اختلافات و جنگهای فیزیکی میان شیعیان و اهل سنت شده است و مهمترین این اختلافات در دوران صفویه در ایران و عثمانی ها در کشور عثمانی رخ داده است.

نیاز به وجود امام

دلایل نیاز به وجود امام: ص ۱۷۸

۱- عدم فرصت پیامبر(ص) در بیان جزئیات احکام الهی

۲- استناد فرقه های مختلف به قرآن در عقاید خود(با همه ی اختلافاتی که باهم دارند).

۳- رواج جعل احادیث

ب : ادله ی نصب وعصمت امامان: ص ۱۸۳

۱- دلایل نصب امامت:

- آیه انذار (وانذر عشیرتک الاقرین)

- آیه ولایت (انما ولیکم الله و رسوله و الذین آمنوا الذین یقیمون الصلوه و یوتون الزکاه و هم راکعون)

- آیه تبلیغ (یا ایّها الرسول بلّغ ما انزل الیک من ربّک وان لم تفعل فما بلغت رسالته والله یعصمک من الناس)

- حدیث منزلت (انت منّی به منزله هارون من موسی الا انه لانبی بعدی)

- حدیث سفینه (الا انّ مثل اهل بیتی فیکم مثل سفینه نوح فی قومی من رکبها نجی و من تخلف عنها غرق)

- حدیث امامان دوازده گانه (لایزال الاسلام عزیزاً الی اثنی عشر خلیفه) همواره اسلام به دوازده خلیفه عزیز خواهد بود).

۲- عصمت امامان:

دلایل عصمت :

- امامت منصب الهی است

- آیه تطهیر (انما یرید الله لیذهب عنکم الرجس اهل البیت و یطهرکم تطهیراً)

ج: مهدویت: ص ۱۹۹

قرآن و غیبت :

راز غیبت :

طول عمر حضرت مهدی (عج):

هنگام ظهور: فقط خدا عالم است

معنای انتظار:

سیمای جامعه ی انسانی در عصر ظهور:

فصل پنجم: مرجعیت و ولایت در عصر غیبت: ص ۲۰۹

الف: ضرورت تشکیل حکومت در عصر غیبت: ص ۲۱۱

معنای ولایت فقیه :

پیشینه ی تاریخی ولایت فقیه: شیخ طوسی، ابن ادریس، علامه حلی، ملا احمد نراقی، شیخ مرتضی انصاری،...

اهداف و وظایف حکومت ولی فقیه:

ب: ولی فقیه: ص ۲۱۸

ویژگی های ولی فقیه:

- آگاهی از قانون اسلام

- ایمان به تعالیم اسلام

- کاردانی

- عدالت

- آراستگی به فضایل اخلاقی و آلوده نبودن به خصلت های ناپسند

ادله ی ولایت ولی فقیه :

-دلیل عقل

-دلیل نقلی

ج : مبنای مشروعیت ولایت فقیه : ص ۲۲۶

منشاء مشروعیت:

نقش و جایگاه مردم در نظام ولایت فقیه :

انتصاب یا انتخاب ؟

ولایت یا وکالت ؟